Netherlands Foreign Investment Agency

Monitor Vestigingsklimaat najaar 2016 deel 1

1. Introductie

Ruim één procent van de bedrijven in Nederland is een buitenlandse vestiging. Deze bedrijven zorgen maar liefst voor zestien procent van alle banen in Nederland (bijna 1 mln. arbeidsplaatsen) en voor ruim een kwart van de totale toegevoegde waarde van het bedrijfsleven. 36 Procent van de omzet en bijna een kwart van de investeringen komen van bedrijven in buitenlandse eigendom; zo'n 12 procent van de omzet in het Nederlandse bedrijfsleven, 165 miljard euro, is afkomstig van een bedrijf met een Amerikaanse moeder . Omzet en werkgelegenheid van deze bedrijven groeien beduidend harder dan van bedrijven in Nederlandse handen (CBS, 2016).

Nederland wordt omgeven door een aantal landen die in dezelfde vijver vissen naar buitenlandse investeringsprojecten. De strijd om de eerste plaats op de shortlist is hevig; daarbij gaat het vooral om arbeidsplaatsen.

Het beeld van het Nederlandse vestigingsklimaat wordt ingekleurd door rankings. Jaarlijks publiceren internationale organisaties ranglijsten op specifieke onderdelen van het vestigingsklimaat. Wat mist is het integrale overzicht: Hoe staat het vestigingsklimaat in Nederland er objectief gezien voor ten opzichte van onze belangrijkste concurrenten en welke trends zijn er waarneembaar?

Deze najaarsuitgave van de NFIA-Monitor Vestigingsklimaat 2016 bevat twee delen.

In deel 1 is het Nederlandse vestigingsklimaat met de onderliggende locatiefactoren afgezet tegen het gemiddelde van die factoren in een zevental landen, die vaak ook op de shortlist staan van projecten die in Nederland terechtkomen – of hadden moeten komen:

België,
Duitsland,
Frankrijk,
Ierland,
Luxemburg,
Verenigd Koninkrijk
Zwitserland.

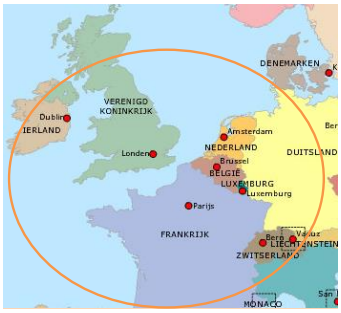

De locatiefactoren zijn weergegeven in vergelijking met de situatie van voorjaar 2016.

Deel 2 bevat informatie over de aantrekkelijkheid van Nederland voor buitenlands talent - internationale medewerkers met een opleiding van HBO of WO-niveau - , afgezet tegen de situatie in bovengenoemde landen.

NFIA,

december 2016

Fig. 1. Monitor vestigingsklimaat - Najaar 2016

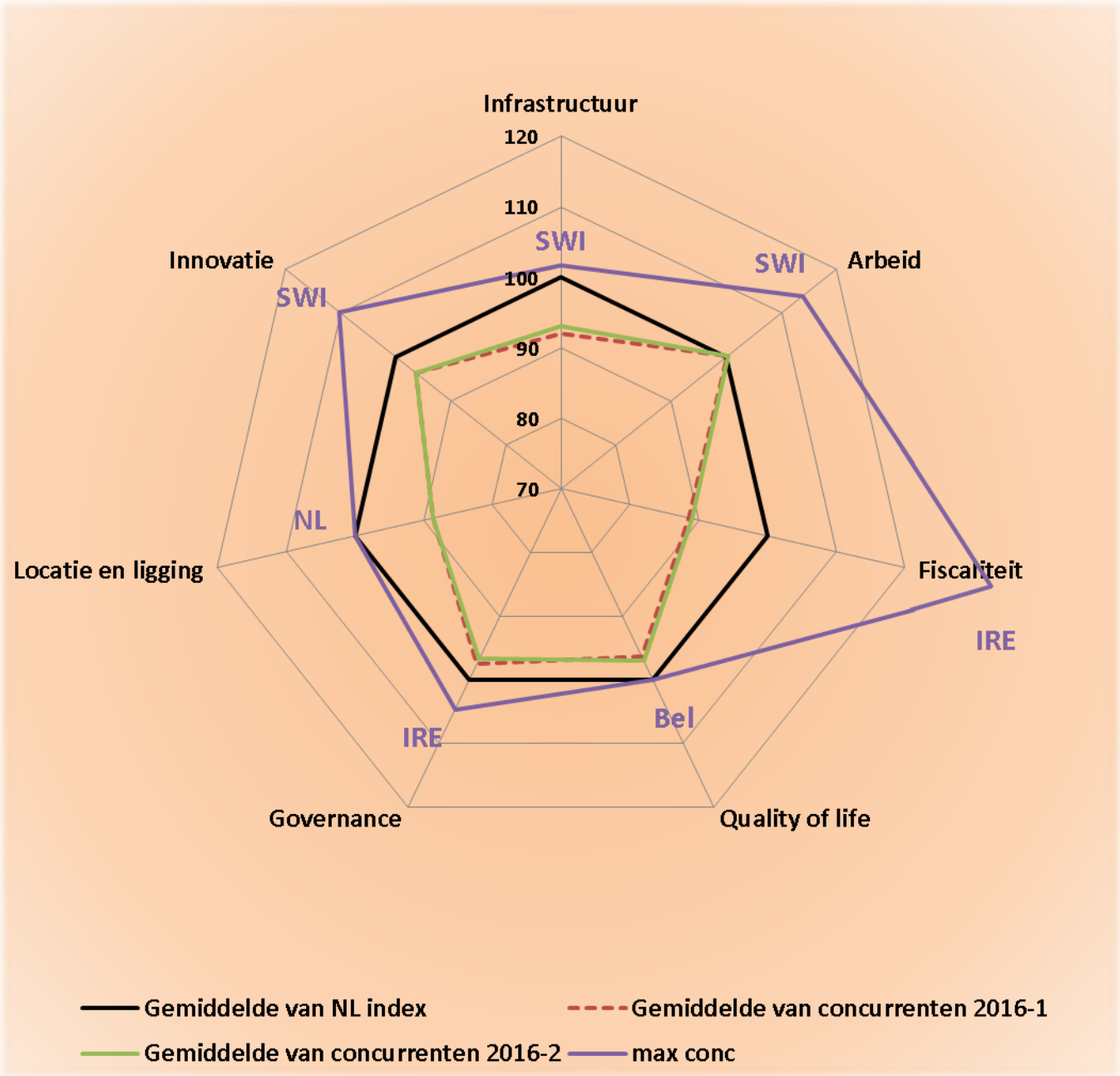

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

2. Vestigingsklimaat – Toelichting en grote lijnen

Het totaalbeeld wordt weergegeven in figuur 1. Het vestigingsklimaat wordt beschouwd als de optelsom van zeven groepen locatiefactoren.

De factoren zijn berekend voor onze belangrijkste concurrenten en voor Nederland. Daarbij is zoveel mogelijk gezocht naar feitelijke bronnen. De stand van zaken in Nederland is op 100 gesteld (zwarte lijn). De gemiddelde waarde van een selectie van omliggende landen (rode/groene doorgetrokken lijn) is weergegeven als indexcijfer ten opzichte van Nederland = 100.

De indexcijfers per locatiefactor zijn opgebouwd door een aantal subfactoren met een gelijk gewicht te middelen. De indexcijfers van onderliggende factoren zijn zo berekend dat de meest gewenste situatie groter is dan de minder gewenste situatie. Met andere woorden: hoe dichter bij het middelpunt, hoe slechter het vestigingsklimaat er voor staat.

In grote lijnen geldt dat het vestigingsklimaat in Nederland er goed voorstaat in vergelijking met dat in de ons omringende landen. Op slechts een factor (locatie en ligging) staan we op nummer 1. De eerste positie op infrastructuur heeft Nederland moeten afstaan aan Zwitserland. Bij alle andere factoren moeten we een tot vier landen boven ons dulden. Daarom is ook aangegeven hoe de landen scoren die op de gekozen locatiefactoren het gunstigste klimaat laten zien: een indicatie van onze ambitie. Juist op factoren waar bedrijven zwaar aan tillen (arbeid, fiscaliteit) doen vier van de zeven concurrerende landen het beter dan Nederland. Ook de richting waarin deze positie zich ontwikkelt is niet gunstig. Daar staat tegenover dat Nederland op alle locatiefactoren alleszins redelijk scoort. Echter: als het om het vestigingsklimaat gaat is de ketting zo sterk als de zwakste schakel. Op ieder onderdeel bevinden zich aandachtspunten.

Besloten is om de factor ‘persoonlijke veiligheid’ uit de quality of life te halen. Twee factoren van de OECD vormen de logische bron hiervoor, maar leiden tot een tegengesteld resultaat. De vergelijking met de vorige monitor is hierop aangepast. Daar komt bij dat de subfactor Social process index ook deze subfactor meeweegt.

3. Toppers en kritieke factoren

In figuur 2. is in beeld gebracht voor welke subfactoren Nederland hoog scoort in vergelijking met concurrerende landen (geen of een land hoger dan NI), dan wel waar drie tot zes landen boven Nederland staan. Bij de hier genoemde kritieke factoren behoren o.m. ontslagbescherming, beschikbaarheid van talent en sociale premiedruk: factoren die voor bedrijven zwaar wegen en waarop we in vergelijking met onze belangrijkste concurrenten nog veel hebben te winnen. In deel 2 van deze monitor wordt dieper op de aantrekkelijkheid van Nederland voor buitenlands talent ingegaan.
In de eerste monitor, najaar 2015, waren er twee locatiefactoren waarbij Nederland voorop stond. Najaar 2016 zijn dat er vijf, zij het dat er op het punt financiële rating sprake is van een gedeelde eerste plaats.

Figuur 2. Sterke factoren en punten van aandacht

Sterke factoren Eén land of geen landen boven Nederland	
Beschikbaarheid kantoren	0
Inkomstenbelasting, personen	0
Financiële rating	0
Ontbreken van corruptie	0
Douanezaken	0
Tax on property	1
Financiering publiek onderzoek door bedrijfsleven	1
Kosten kantoren	1
Opbrengst bedrijfsbelasting	1
Language skills	1
Snelheid/gemak starten bedrijf	1
informatie-infrastructuur	1
kwaliteit infrastructuur	1
Participatie in global value chains	1
Kosten van levensonderhoud	1
Efficiency of legal framework in setting disputes	1
Omvang afzetmarkt	1
Welbevinden	1
State of Cluster development	1
beschikbaarheid infrastructuur	1
voorzieningen/ elektriciteit	1
Social Process Index	1

Aandachtspunten Drie of meer landen boven Nederland	
(Sociale) premiedruk	6
Legislation, regulations Real Estate	6
Ontslagbescherming	5
Investeringsbescherming	5
Beschikbaarheid van talent	5
Administratieve lasten	5
Corporate tax (tarieven)	4
Kwaliteit onderwijsinstellingen, kennisinstituten	4
Aantrekkelijkheid voor talent	4
Beschikbaarheid van onderzoekers	4
Binnenlandse afzetmarkt	3
Beschikbaarheid van overheidsincentives voor R&D	3
Productiviteit	3
Kosten van arbeid abs	3
Beschikbaarheid, kwaliteit woningen	3
Kwaliteit gezondheidszorg	3
Kwaliteit van toeleveranciers	3
bereikbaarheid/ mobiliteit	3
Index of economic freedom	3
Economische stabiliteit	3
Arbeidsethos	3

4. De situatie op onderdelen

Met zijn fysieke **infrastructuur** hoort Nederland tussen zijn concurrenten tot de koplopers. De laatste data brengen Zwitserland echter aan de leiding voor deze locatiefactor. Daar zien we een sterke verhoging van de datasnelheid.
Nederland scoort iets minder hoog bij bereikbaarheid en mobiliteit. Met het aantrekken van de economie wordt het ook dringen bij het vervoer. Het is goed te realiseren dat een goede infrastructuur zwaar meetelt in het vestigingsklimaat.

infrastructuur	top land	top index	# beter dan Nl
voorzieningen/ elektriciteit	Swi	101,5	1
beschikbaarheid infrastructuur	Ger	103,5	1
kwaliteit infrastructuur	Swi	104,8	1
informatie-infrastructuur	Swi	107,6	1
kosten energie voor industrie	Lux	105,3	2
bereikbaarheid/ mobiliteit	Lux	108,8	3

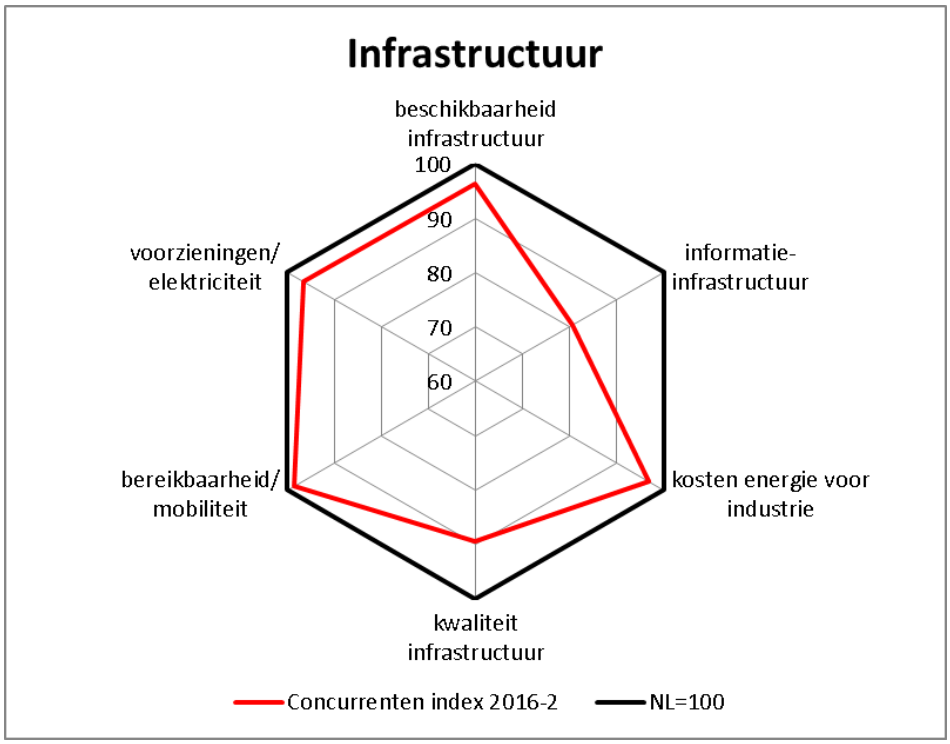

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Monitor Vestigingsklimaat najaar 2016

Arbeid is vanuit het perspectief van het investeringsklimaat een aandachtspunt voor Nederland. Het is van groot belang dat een Nederlander zijn talen spreekt en ook de loyaliteit en de arbeidsproductiviteit wegen mee. Daar staat tegenover dat de mate van ontslagbescherming in Nederland als erg hoog wordt ervaren. Ten opzichte van een jaar geleden is de arbeidsproductiviteit licht verminderd; dat geldt echter ook voor de kosten van arbeid. Aandacht blijft nodig voor het aantrekken van talent; deel 2 van deze monitor zoomt daar op in.

Arbeid	top land	top index	# beter dan Nl
language skills	Swi	100,9	1
arbeidsethos	Swi	108,9	3
productiviteit	Lux	132,3	3
kosten van arbeid abs	UK	132,7	3
aantrekkelijkheid voor talent	Swi	126,0	4
beschikbaarheid van talent	UK	123,1	5
ontslagbescherming	UK	181,5	5

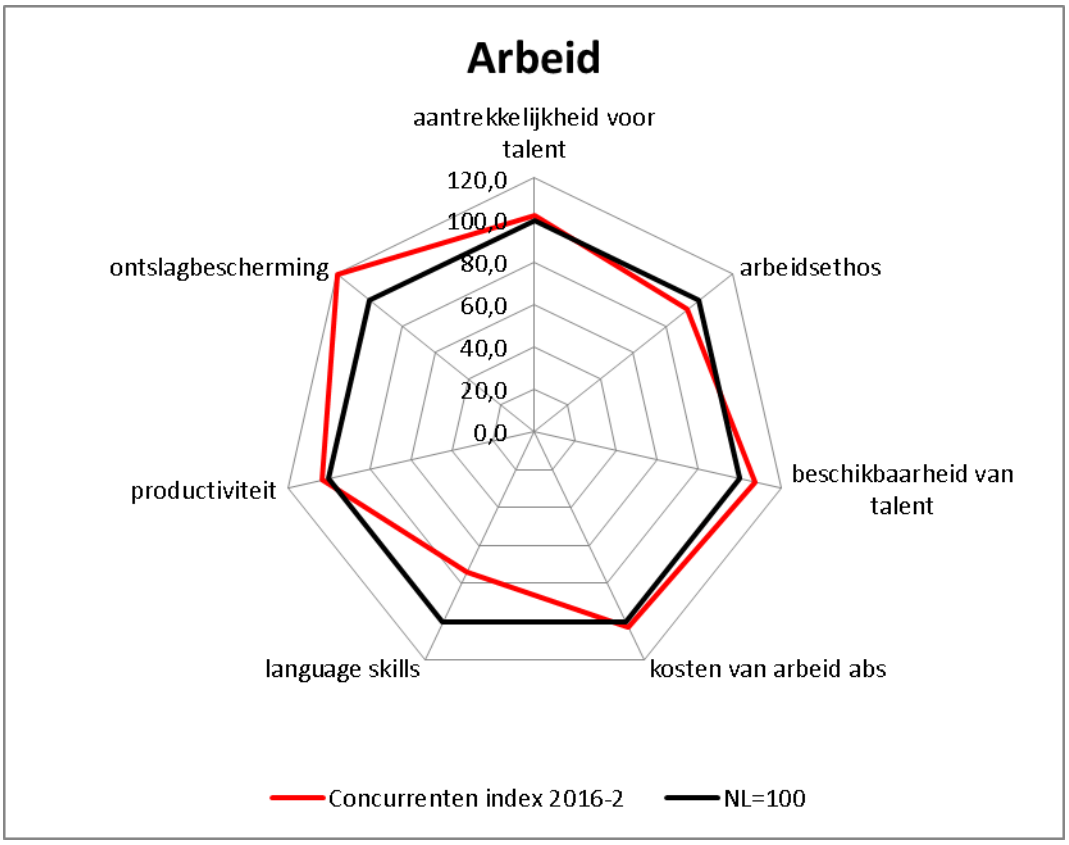

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Monitor Vestigingsklimaat najaar 2016

De fiscale component van het Nederlandse vestigingsklimaat kent veel facetten. De tarieven van bedrijfsbelasting, waarop Nederland gaandeweg wordt ingehaald, bepalen het beeld, maar vertellen niet het hele verhaal. De personele belasting is heel concurrerend, maar Nederland kent een flinke premiedruk. In de praktijk is het belangrijk dat ons land er goed uit komt in de afhandeling van douanezaken bij internationaal transport. De Douane is er in geslaagd zijn positie op dit terrein verder te versterken. OZB (Property tax) ligt voor Nederland gunstig. Bijna alle concurrenten doen het beter qua sociale premiedruk, Duitsland wint het op belastingopbrengst en OZB.

Fiscaliteit	top land	top index	# beter
inkomstenbelasting, personen	NL	100,0	0
douanezaken	NL	100,0	0
opbrengst bedrijfsbelasting	Ger	125,7	1
Tax on property	Ger	140,0	1
corporate tax (tarieven)	Ire	200,0	4
(Sociale) premiedruk	Ire	298,0	6

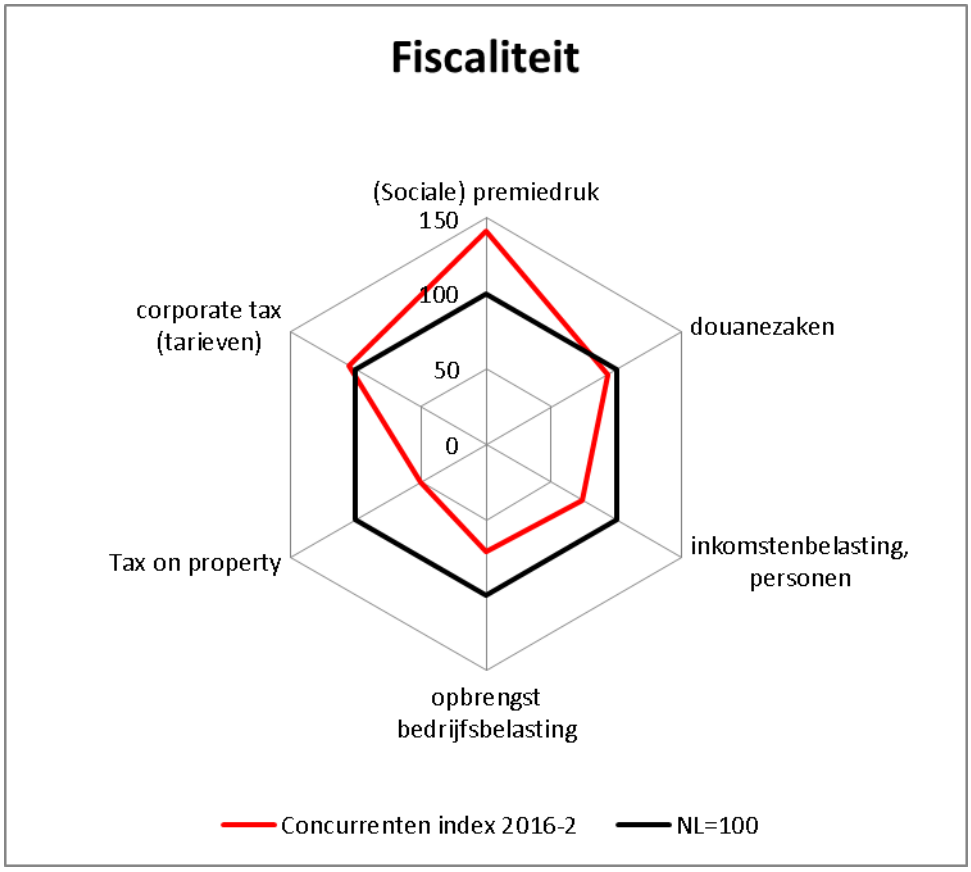

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Quality of life is een breed begrip waar zaken als wonen, kosten van levensonderhoud en gezondheidszorg meewegen. De waarden in de vergeleken landen ontlopen elkaar niet veel. Op dat punt blijken feiten en perceptie sterk uiteen te lopen. Qua kosten van levensonderhoud komt Nederland goed uit de vergelijking. In hoeverre wonen bijdraagt aan quality of life wordt in de internationale vergelijking uitgedrukt in het aantal kamers per woning. Op dat punt verliest Nederland terrein.
Omdat quality of life een erg breed begrip is, is ook de Social process Index in de vergelijking opgenomen. Deze index wordt sinds 2012 bijgehouden door de Social Progress Imperative, een Amerikaanse ngo. Kenmerkend is dat de opbouw bestaat uit drie elementen (basisbehoeften, welzijn en perspectief) en dat gemeten wordt op resultaat en niet op inspanning.

Quality of life	top land	top index	# beter dan Nl
Kosten van levensonderhoud	Ger	105,2	1
Welbevinden	Swi	102,3	1
Social Process Index	Swi	100,2	1
Life satisfaction	Swi	104,1	1
Beschikbaarheid, kwaliteit woningen	Bel	115,8	3
Kwaliteit gezondheidszorg	Swi	101,8	3

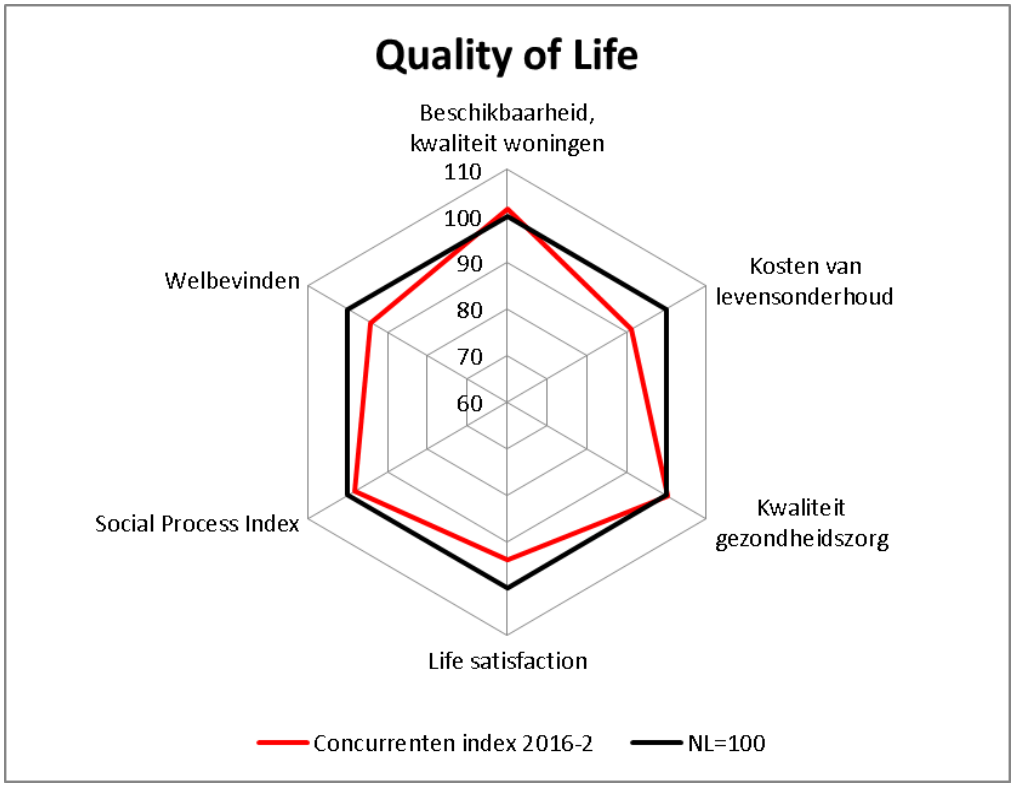

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Monitor Vestigingsklimaat najaar 2016

Nederland staat er goed voor als het gaat om de **betrouwbaarheid van de overheid**. Bij financiële rating en het ontbreken van corruptie staan we op de eerste plaats of delen we die.
De lage score op investeringsbescherming is nader onderzocht; hier is Nederland een plaats naar boven opgeschoven. Taak en functie van de Nederlandse ondernemingskamer wordt in deze vergelijking onvoldoende meegewogen.
De lage score op Legislation en regulations Real Estate heeft te maken met de duur en kosten van ruimtelijk-economische planprocedures; op kadastrale registratie en aansluiting op elektriciteit komt Nederland er goed af (Monitor 2016-1, deel 2).
Opvallend is dat Nederland twee plaatsen achteruit is gegaan op het gebied van administratieve lasten.
In de Index of Economic Freedom (Heritage Foundation) heeft Nederland Duitsland ingehaald.

Governance	top land	top index	# beter dan NL
Ontbreken van corruptie	NL	100,0	0
Financiële rating	NL	100,0	0
Efficiency of legal framework in setting disputes	Swi	105,5	1
Snelheid/gemak starten bedrijf	Bel	133,3	1
Politieke stabiliteit	Lux	113,2	2
Index of economic freedom	Swi	108,6	3
Economische stabiliteit	Swi	114,0	3
Administratieve lasten	Swi	120,0	5
Investeringsbescherming	UK	136,8	5
Legislation, regulations Real Estate	Ire	176,2	6

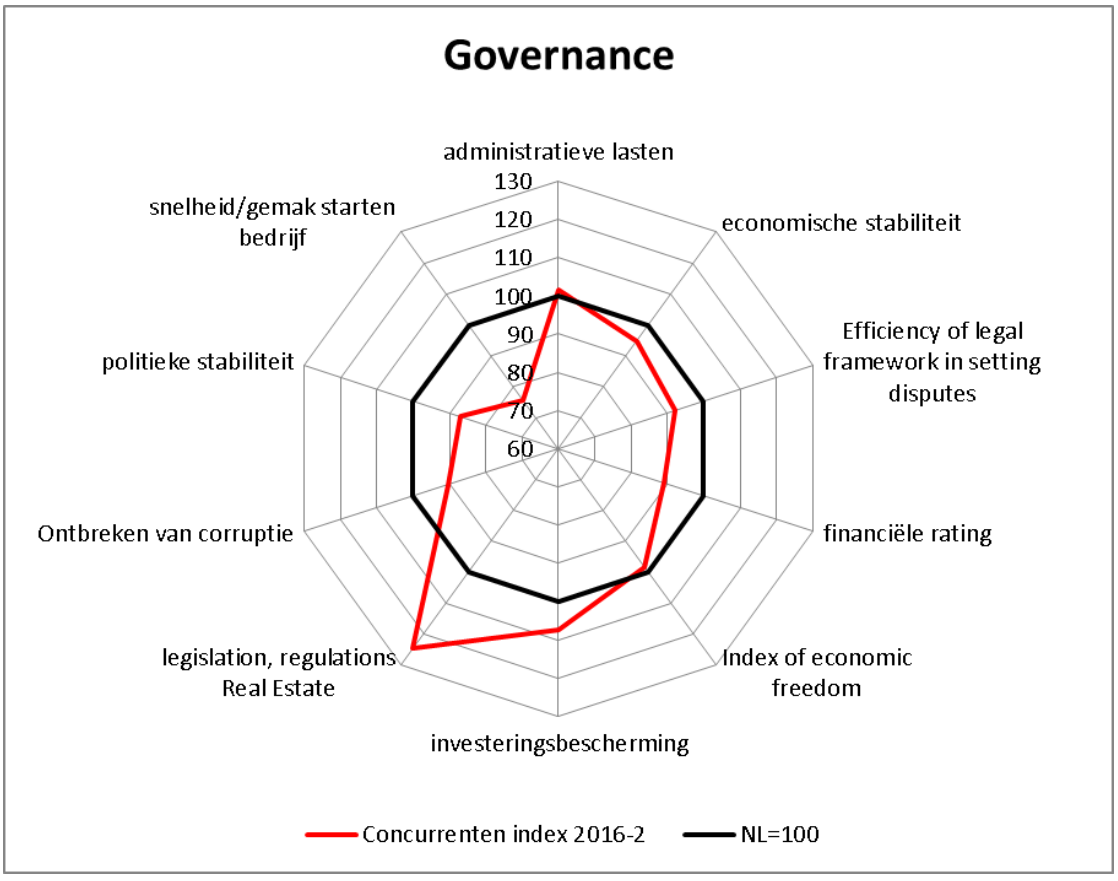

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Locatie en ligging: Kantoorruimte is in Nederland nu nog ruim verkrijgbaar: grote beschikbaarheid gaat samen met lage prijzen. Alleen België scoort op kosten nog lager.
De veiligheid is er voor bedrijven relatief op vooruit gegaan: tussen onze concurrenten gingen we van plaats 5 naar plaats 3.
Bedrijvenclusters nemen snel toe in populariteit. Alleen Duitsland heeft op dat gebied nog meer te bieden. Bij marktaspecten is gekeken naar de afzetmarkt en naar toeleveranciers. Op de binnenlandse afzetmarkt deden de landen om ons heen het doorgaans beter dan wij.
Nederland moet opletten als het gaat om deelname in global value chains; behalve bij Ierland en Luxemburg zien we dat de landen om ons heen hun banden met de wereldmarkt gaandeweg verstevigen; de positie van Nederland wordt gevoeliger voor concurrentie. België heeft de leidende positie van Luxemburg overgenomen.
Grondprijzen zijn in deze vergelijking niet meegenomen, daar die per regio sterk verschillen en omdat die factor vooral meeweegt in grensgebieden.

Locatie en ligging	top land	top index	# beter dan Nl
Beschikbaarheid kantoren	NL	100,0	0
State of Cluster development	Ger	101,9	1
Participatie in global value chains	Bel	104,4	1
Omvang afzetmarkt	Ger	106,6	1
Kosten kantoren	Bel	134,5	1
Business costs of crime and violence	Lux	111,5	2
Kwaliteit van toeleveranciers	Swi	108,9	3
Binnenlandse afzetmarkt	Lux	207,6	3

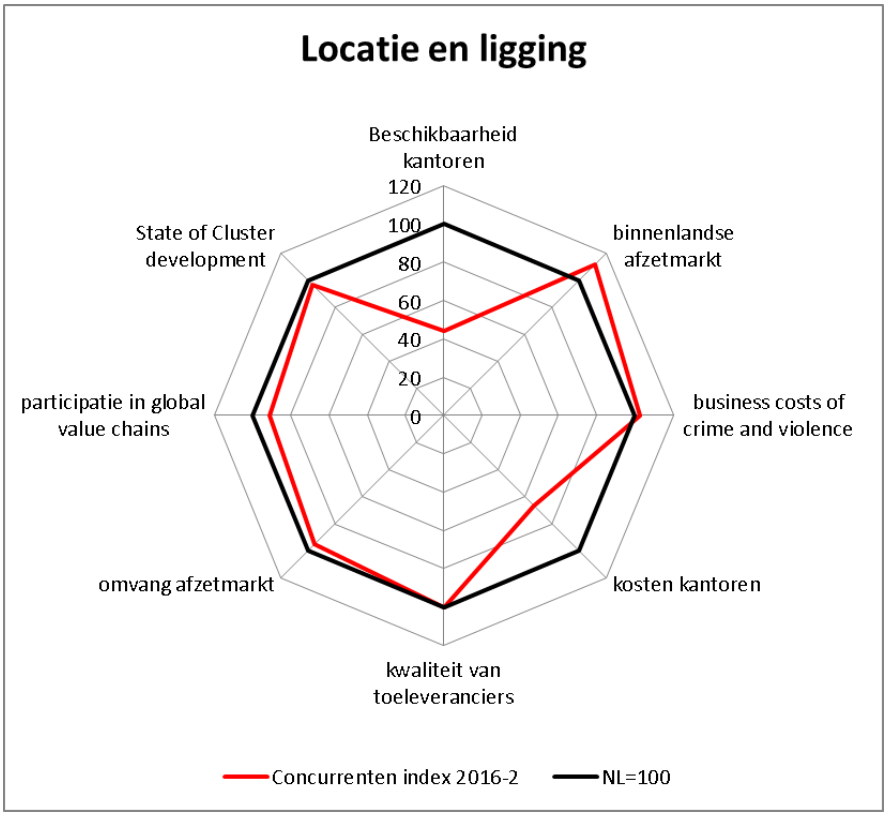

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Voor vier van de zeven **innovatie**factoren eindigt Nederland aan de goede kant van het gemiddelde. Alleen als het gaat om de beschikbaarheid van overheidsincentives voor R&D (cijfers hebben nog betrekking op WBSO+RDA) worden bedrijven in andere landen gemiddeld ruimer ondersteund. Dit wordt echter vertekend doordat Luxemburg in het gemiddelde ontbreekt; alleen Frankrijk en België scoren hoger.
De betrokkenheid van onderwijs en bedrijfsleven is over en weer goed: in Nederland wordt een vrij hoog aandeel publieke R&D-activiteiten uit private bronnen gefinancierd.
Landen als het VK, Zwitserland en Duitsland komen er wat beter uit dan ons land als het gaat om beschikbaarheid van onderzoekers. Reden om bij deze monitor in deel 2 die beschikbaarheid nader te onderzoeken.

Innovatie	top land	top index	# beter dan Nl
Financiering publiek onderzoek door bedrijfsleven	Ger	119,0	1
Bescherming Intellectuele Eigendom	Swi	104,8	2
Kwaliteit R&D	Swi	108,3	2
Patenten per mln inwoners	Swi	215,2	2
Beschikbaarheid van overheidsincentives voor R&D	Fra	217,6	3
Beschikbaarheid van onderzoekers	Ire	108,3	4
Kwaliteit onderwijsinstellingen, kennisinstituten	UK	129,0	4

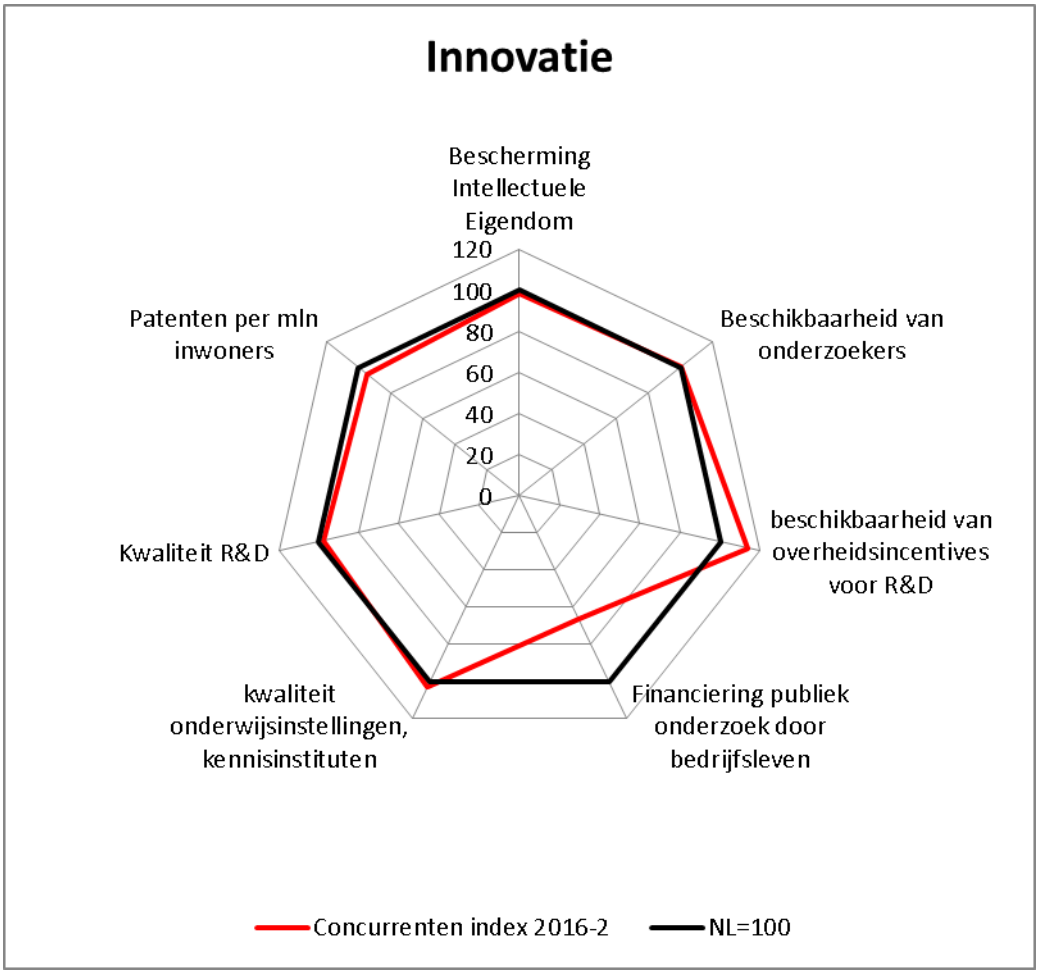

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

5. Concurrerende landen

In deze laatste paragraaf ligt de focus op individuele ontwikkelingen bij de concurrerende landen. Hier is gekozen voor de vergelijking ten opzichte van 2015-2

In de monitor (figuur 1) geeft de buitenste lijn aan welk land per locatiefactor het hoogst scoort. Los van de positie ten opzichte van Nederland verschuiven ook de posities van andere landen ten opzichte van elkaar.

Zo blijkt dat op het gebied van **infrastructuur** Ierland lager scoorde dan bij de vorige meting, met name door een lagere score op digitale infrastructuur. Zwitserland bereikte door die factor juist de koppositie.

Binnen de locatiefactor **Arbeid** zien we dat de positie van Ierland hoger is geworden, vooral door een hogere productiviteit bij vrijwel gelijkblijvende kosten.

Op **Fiscaliteit** moet Ierland wat van zijn positie prijsgeven; de premiedruk is in Ierland hoger geworden. Duitsland en Frankrijk zijn juist wat ingelopen op de concurrentie door een lagere belasting op onroerend goed. Het Verenigd Koninkrijk pakt het breed aan, op meer onderdelen is de belastingafdracht lager geworden. De facto moet worden vastgesteld dat alle landen, behalve Nederland (en Ierland vanwege de premiedruk), hun fiscale positie zagen verbeteren.

Ook bij **Locatie en Ligging** traden verschuivingen op. De koppositie ligt nog bij Nederland. In Ierland werden de kantoren duurder. In Ierland en Luxemburg nam volgens de OECD de deelname in wereldwijde waardeketenen (relatief) af. Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk leverden daar juist een grotere bijdrage aan.

De grootste veranderingen bij **Innovatie** bij Ierland en België werden veroorzaakt door veranderingen in incentives voor R&D-activiteiten. Daarmee loopt de concurrentie op dit belangrijke terrein gemiddeld op Nederland in. In deel 2 van deze monitor wordt dieper ingegaan op de aantrekkelijkheid van Nederland voor talent, in vergelijking met andere landen.

Bij **Quality of life** bleven de onderlinge positie van onze concurrenten vrijwel ongewijzigd.

Op het terrein van **Governance** heeft Frankrijk in moeten leveren. Politieke en monetaire stabiliteit zijn daar oorzaken van.

In tabel 3 is per land in beeld gebracht op welke locatiefactoren zij beter (oranje) of minder (blauw) gescoord hebben dan Nederland.

Tabel 3. Verschuivingen per locatiefactor bij de landen om ons heen

	Bel	Fra	Dui	Ier	Lux	Zwi	VK
Infrastructuur	-0,3%	0,5%	0,6%	-8,3%	-2,8%	10,4%	-2,3%
Arbeid	1,7%	-1,1%	-1,3%	3,8%	-2,7%	2,5%	-2,6%
Fiscaliteit	0,6%	4,7%	7,5%	-4,0%	3,5%	2,4%	4,5%
Quality of life	0,3%	-0,1%	0,6%	0,4%	0,8%	-0,3%	2,0%
Governance	-1,8%	-3,5%	-2,0%	-0,3%	-2,2%	-1,4%	1,1%
Locatie en ligging	-0,2%	3,0%	1,0%	-6,9%	-8,2%	6,0%	9,6%
Innovatie	5,3%	3,9%	-0,2%	7,3%	-0,6%	1,7%	1,4%

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA

Annex 1 Gebruikte subfactoren en bronnen

Locatiefactor	Subfactor	Bron	Concurrenten, gemiddeld. NL=100
Infrastructuur	bereikbaarheid/ mobiliteit	WB/LPI	98,6
Infrastructuur	beschikbaarheid infrastructuur	WB/LPI	96,3
Infrastructuur	kwaliteit infrastructuur	WEF	89,4
Infrastructuur	informatie-infrastructuur	Akamai	80,8
Infrastructuur	voorzieningen/ elektriciteit	WEF	96,6
Infrastructuur	kosten energie voor industrie	OECD	96,9
Arbeid	Beschikbaarheid van talent	OECD	107,5
Arbeid	Aantrekkelijkheid voor talent	WEF	102,3
Arbeid	Kosten van arbeid abs	Eurostat	103,2
Arbeid	Productiviteit	OECD	103,3
Arbeid	Arbeidsethos	IMD	92,8
Arbeid	Ontslagbescherming	OECD	119,1
Arbeid	Language skills	IMD	73,8
Fiscaliteit	Opbrengst bedrijfsbelasting	OECD	71,1
Fiscaliteit	Corporate tax (tarieven)	EY	104,9
Fiscaliteit	Inkomstenbelasting, personen	OECD	73,9
Fiscaliteit	(Sociale) premiedruk	OECD	141,3
Fiscaliteit	Douanezaken	WB/LPI	93,2
Fiscaliteit	Tax on property	OECD	50,0
Quality of life	Beschikbaarheid, kwaliteit woningen	OECD	101,5
Quality of life	Kosten van levensonderhoud	EU	91,2
Quality of life	Kwaliteit gezondheidszorg	WEF	100,4
Quality of life	Welbevinden	UN	94,2
Quality of life	Life satisfaction	OECD	93,7
Quality of life	Social Process Index	Social Progress Imperative	98,3
Governance	Snelheid/gemak starten bedrijf	WEF	75,7
Governance	Efficiency of legal framework in setting disputes	WEF	92,2
Governance	Administratieve lasten	WEF	101,4
Governance	Investeringsbescherming	WEF	107,5
Governance	Ontbreken van corruptie	Transparency International	90,5
Governance	Politieke stabiliteit	WB	87,0
Governance	Economische stabiliteit	WEF	94,7
Governance	Financiële rating	S&P+M+F	89,0
Governance	Legislation, regulations Real Estate	JLL	124,7
Governance	Index of economic freedom	Heritage Foundation	98,4

Gebruikte subfactoren en bronnen (vervolg)

Locatiefactor	Subfactor	Bron	Concurrenten, gemiddeld. NL=100
Locatie en ligging	Beschikbaarheid kantoren	bnp paribas - real estate	44,2
Locatie en ligging	Kosten kantoren	Cushman & Wakefield	66,5
Locatie en ligging	Business costs of crime and violence	WEF	100,3
Locatie en ligging	State of Cluster development	WEF	94,6
Locatie en ligging	Binnenlandse afzetmarkt	OECD	118,1
Locatie en ligging	Omvang afzetmarkt	WEF	93,9
Locatie en ligging	Participatie in global value chains	OECD	91,2
Locatie en ligging	Kwaliteit van toeleveranciers	WEF	100,3
Innovatie	Kwaliteit onderwijsinstellingen, kennisinstituten	GII	102,7
Innovatie	Patenten per mln inwoners	OECD	94,8
Innovatie	Kwaliteit R&D	WEF	97,9
Innovatie	Beschikbaarheid van onderzoekers	WEF	100,6
Innovatie	Financiering publiek onderzoek door bedrijfsleven	OECD	66,1
Innovatie	Bescherming Intellectuele Eigendom	WEF	98,6
Innovatie	Beschikbaarheid van overheidsincentives voor R&D	OECD	113,7

Bron: Meerdere Internationale, openbare databanken; NFIA